

Scolas da maturitad gimnasiala

Il sistem svizzer en survista ed in sguard a las scolas medias dal Grischun

■ **Las scolas da maturitad gimnasiala preparan per cumenzar scolaziuns da continuaziun sin il stgalim terziar, particularmain per il studi ad ina scola auta universitara. Scolas da maturitad gimnasiala datti en tut ils chantuns. La Confederaziun ed ils chantuns reglan cuminaivlamain la renconuschientscha da las scolas da maturitad gimnasiala.** Cun l'Ordinaziun dal Cussegl federal resp. cun il Reglament da la CDEP davart la renconuschientscha dals attestats da maturitad gimnasiala è vegnida fatga ina revisiun totala da la scolaziun da maturitad l'onn 1995. A las scolaras ed als scolaras ha quella dà dapli pussaivladads da tscherner ed in profil da furmaziun individualisà. Igl è vegnì introduci in sistem da roms d'elecziun cun roms fundamentals, cun in rom d'accent e cun in rom complementar, cun la pretensiun da far e da preschentar ina lavur da maturitad individuala pli gronda e cun in nov plan d'instrucziun general.

Organisaziun da la scolaziun da maturitad gimnasiala

La structura e la durada da l'entira scolaziun fin a la maturitad varieschan tut tenor chantun. La scolaziun che tanscha dal stgalim primar fin a la maturitad gimnasiala dura tut en tut almain 12 onns.

In'entrada en ina scola da maturitad gimnasiala vegn fatga per gronda part il 9avel onn da scola. Per regla dura quella scola 4 onns. En cas d'ina scolaziun da maturitad da 3 onns (entrada il 10avel onn da scola) sto avair lieu il 9avel onn da scola ina prescolaziun gimnasiala sin il stgalim secundar I. Differents chantuns germanofons mainan ultra da las scolas da maturitad gimnasiala cun ina durada da la scolaziun da 4 onns (gimnasi da curta durada) er scolas da maturitad gimnasiala, las qualas cumenzan gia suenter il stgalim primar, il 7avel onn da scola (gimnasi

da lunga durada; durada: 6 onns). La Svizra franzosa e taliana n'enconuschan betg ils gimnasis da lunga durada.

Mintga chantun fixescha en moda autonoma las relaziuns d'admissiun a las scolas da maturitad gimnasiala. Quellas pon vegnir attribuidas approximativamain a trais tips: examen d'admissiun e/u notas d'experientscha e/u recomandaziun da la scola cedenta; nota d'experientscha e/u recomandaziun da la persuna d'instrucziun da la scola cedenta; media da las notas d'experientscha (per regla tar scolaras e tar scolaras dal tip da scola sin il stgalim secundar I cun pretensiuns pli autas).

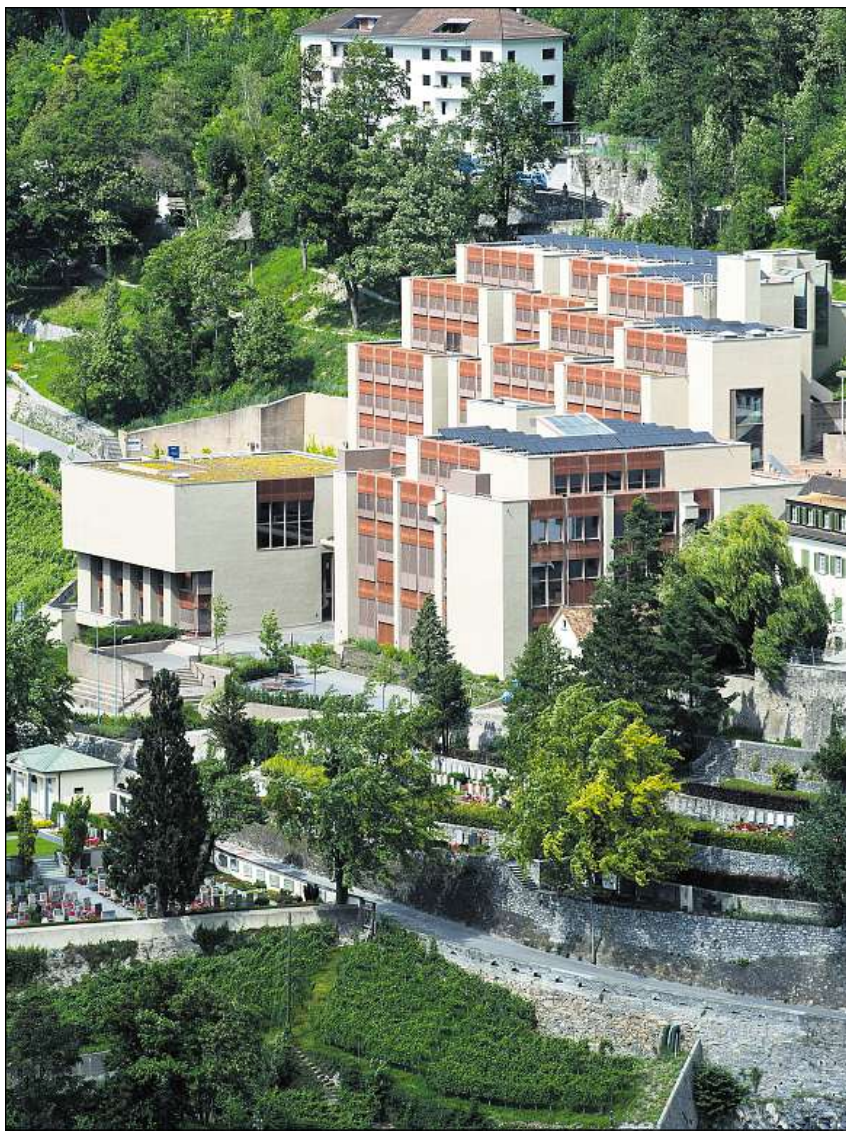
Ils examens d'admissiun vegnan per regla fatgs en scrit, per part ston er anc vegnir fatgs examens a bucca. Examinadas vegnan oravant tut l'emprima lingua, linguas estras e matematica.

Finamiras da l'instrucziun e plan d'instrucziun

La finamira da la furmaziun da las scolas da maturitad gimnasiala è quella d'intermediar a las scolaras ed als scolaras enconuschientschas fundamentalas ch'als permettan d'emprender per vita duranta, che promovon l'avertezza da spiert e l'abilitad da giudicar independentamain e che sviluppan la madrezza persunala ch'è

Maturitad bilingua

En la gronda part dals chantuns datti scolas da maturitad gimnasiala, en las qualas po vegnir acquistada ina maturitad bilingua. Ultra da quai pon las scolaras ed ils scolaras savens s'acquistar certificats da lingua internaziunals u ch'i vegnan purschids curs preparatorics per ils examens da certificat.

Scola chantunala grischuna a Cuir.

FOTO V. BÜRKL

la premissa per in studi ad ina scola auta. A las scolas da maturitad gimnasiala duain vegnir promovids l'intellect, il svilup da la personalitad e la sanadad, las technicas d'emprender e da lavurar persunalas, l'acquisiziun d'enconuschientschas ed il diever da las technologies d'infurmaziun sco er cumpetenzas en ils secturs dals fatgs socials, da l'etica, da la politica, da la scienza, da la comunicaziun, da la cultura e da l'estetica.

Plan d'instrucziun e roms

Las scolas instrueschan tenor ils plans d'instrucziun ch'èn vegnids relaschads u approvads dal chantun e che sa drizzan tenor il plan d'instrucziun general per las scolas da maturitad da la CDEP.

Ils roms fundamentals, in rom d'accent ed in rom complementar furman ils roms da maturitad, vitiens vegn anc la lavur da maturitad.

Ils suandants roms èn ils roms fundamentals: emprima lingua, ina segunda lingua naziunala, ina terza lingua (ina terza lingua naziunala, englais u ina lingua veglia), matematica, biologia, chemia, fisica, istorgia, geografia, furmaziun creativa e/u musica.

Sco ulteriur rom obligatoric frequentan tut las scolaras e tut ils scolaras in'introducziun en economia e dretg. Ils chantuns pon porscher il rom filosofia sco ulteriur rom fundamental.

Il rom d'accent po vegnir elegi dad otg, il rom complementar da quattordesch roms u gruppas da roms. Tut ils roms na vegnan betg purschids en tut las scolas. Per la purschida d'ina scola da maturitad gimnasiala è decisiva las disposiziuns dal chantun.

Ils chantuns han fixà il dumber da las uras per emna tenor il Reglament da la CDEP resp. da l'Ordinaziun dal Cussegl federal davart la renconuschientscha dals attestats da maturitad gimnasiala. Tenor quests documents da basa importa la part vi da l'instrucziun ch'è occupada da las linguas 30 fin 40%, il sectur da la matematica e da las ciencias natirals è dotà cun 25 fin 35%, las ciencias umanas e socialas cun 10 fin 20%, furmaziun creativa e/u musica cun 5 fin 10%. 15 fin 25% ston vegnir impundids per il sectur d'elecziun (rom d'accent, rom complementar sco er lavur da maturitad).

Giudicament semestral

Ils chantuns reglan il giudicament da las scolaras e dals scolaras. Il giudicament s'orientescha a las finamiras da l'instrucziun dal plan d'instrucziun. La persuna d'instrucziun fixescha sin basa da las finamiras da l'instrucziun, tge che las scolaras ed ils scolaras ston savair ed è responsabla per il giudicament. Las prestaziuns vegnan validadas cun notas. A la fin d'in semester u a la fin da l'onn da scola vegn concedi in attestat che decida davart la promoziun en la proxima classa. Rapports davart l'emprender n'èn strusch usitados.

Attestat final

A la fin da la scolaziun vegn fatg in examen da maturitad en scrit en almain tschintg roms da maturitad. Quest examen po vegnir cumpletà cun in examen a bucca. Ils roms d'examen èn l'emprima lingua naziunala, ina segunda lingua naziunala, matematica, il rom d'accent ed in ulteriur rom. Per las notas da maturitad quintan las prestaziuns en ils roms d'examen, las prestaziuns cuntanschidas l'ultim onn da scolaziun, las prestaziuns en ils ulteriurs roms (l'ultim onn da scolaziun, en il qual il rom è vegnì instrui) sco er la validaziun da la lavur da maturitad.

La lavur da maturitad è ina lavur individuala pli gronda che las scolaras ed ils scolaras fan e preschentan. Per regla vegn ella fatga il penultim u l'ultim onn d'instrucziun a la scola da maturitad.

L'attestat da maturitad gimnasiala dat da princip il dretg a l'access direct a las universitads chantunals, a las scolas politecnicas federalas (SPF) ed a las scolas autas da pedagogia sco er – cun prestaziuns supplementaras – a las scolas autas spezializadas.

Maturitad gimnasiala per creschids

Las persunas che vulan prender suenter il diplom da maturitad gimnasiala, pon frequentar ina scola renconuschida da maturitad gimnasiala per persunas creschidas (durada: almain 3 onns). In attestat da maturitad gimnasiala pon ins er obtgna senza frequentar ina scola da maturitad gimnasiala renconuschida ubain ina scola renconuschida da maturitad gimnasiala per persunas creschidas:

Il Secretariat da stadi per furmaziun e perscrutaziun (SFP) porscha la pussaivladad d'absolver l'examen da maturitad svizzer. I stat liber co ch'ins vul sa preparar per l'examen; quai po vegnir fatg en ina scola privata da maturitad u en moda autodidactica.

Scolas medias en il Grischun

Il Grischun dispona – ultra da la Scola chantunala a Cuir – da sis scolas medias privatas. Il 1804 èn vegnidas fundadas la Scola chantunala evangelica a Cuir e la Scola chantunala catolica (cun seminari) integrada en la claustra da Mustér.

Scola claustrala a Mustér

Il 1808 è la scola catolica vegnida translocada a Cuir e fusiunada tras l'uvestg cun il Seminari da spirituals da S. Gliezi. Il 1833 è ella puspè vegnida transferida a Mustér per turnar il 1842 a S. Gliezi/Cuir, nua ch'ella è vegnida suttamessa ad in cussegl da scola laic. Cunter la voluntad da l'uvestg, ma cun las vuschs dals Liberals catolics enturn Alois de Latour, ha il Cussegl grond reunì il 1850 ils dus gimnasis a la Scola chantunala paritetica. Il 1852 ha la partiziun dal Seminari scolastic survegni in agen directur. L'uvestg ha mantegnì il 1850 in gimnasi catolic en la claustra da Mustér ch'è vegnì serrà il 1856. Ils students catolics han alura cumenzà a frequentar pli e pli ils gimnasis a Sviz, ad Engelberg ed a Nossadunnaun. Il 1880 ha avert la claustra da Mustér ina scola d'internat cun duas classes da latin ch'è sa sviluppada ad in gimnasi cun matura tip A, renconuschì il 1936 dal chantun Grischun ed il 1944 da la Confederaziun. Dapi il 1972 recepescha la scola claustrala era giuvnas ed offra ulteriurs tips da maturitad. Scolasts: 1980 22 paders/7 laics; 2000 11/20; 2010 8/30. Scolars e scolaras: 1940 171 scolaras; 1980 199/37 scolaras; 2000 121/93; 2009 96/98.

Scola chantunala grischuna a Cuir

Il 1836 è la Scola chantunala evangelica vegnida reorganizada sco gimnasi umanistic cun examens da maturitad suenter sis onns. Suenter la fusiun dal 1850 èn las secziuns gimnasi, reala e seminari (scolastic) restadas vinavant fermamain colliadas ina cun l'autra. Il 1852 ha la partiziun dal Seminari scolastic survegni in agen directur, ed il 1864 (reorganiziun generala) ha la reala superiura survegni ina secziun mercantila. Il 1876 ha il Cussegl grond decidì la fundaziun e promoziun da scolas realas (las posterius scolas secundaras) ch'han remplazzà la «praeparanda» instituida oravant tut per preparar ils scolaras da lingua rumantscha e taliana a las pretensiuns gimnasialas (cun tudestg, da quel temp, sco unica lingua d'instrucziun). La reorganiziun dals onns 1895–98 cun las partiziuns gimnasi (umanistic), tecnica, mercantila e seminari è restada grosso modo en vigor fin a la refurma da maturitad dal 1995. Ils scolasts rumantschs ha stuì cumbatter fitg per far dal rumantsch in rom ed ina lingua d'instrucziun al nivel gimnasial. I mancavan en il 19avel tschientaner ils scolasts, cudeschs da scola rumantschs ed ina schientscha positiva da la valur dal rumantsch era per la vita professiunala. Pir ils pioniers da la renaschientscha retoromantscha èn reusids da dar la vieuta. 1940 450 scolaras/78 scolaras (includ seminarists); 1925 471 scolaras/5 scolaras; 1950 613/66; 1980 671/312; 2000 585/802; 2009 535/756.

Institut a Porta a Ftan

L'Institut a Porta a Ftan, fundà il 1793 dad Andreas Rosius a Porta sco institut per mats e mattas, ha existì fin il 1869. Il 1916 è quel puspè vegnì avert sco Institut Otalpin per mattas ch'ha dapi il 1980 il status d'ina scola media regiunala cun maturitad e diploms renconuschids da la Confederaziun. Dapi il 1993 sa numna

el Institut Otalpin Ftan/Hochalpinen Institut Ftan. 1980 47 scolaras/92 scolaras; 2000 97/95; 2010 87/84.

Scola media evangelica d'Aschera

Il 1837 è vegnida fundada, oravant tut sin iniziativa da Peter Flury, la Scola media evangelica d'Aschera (Evangelische Mittelschule Schiers/EMS) cun in la scolaziun da la magistraglia. Il 1872 han ins amplifitgà il seminari cun ina scola da model (Musterschule) da sis classes. La direcziun era per ordinari en ils mauns d'in teolog, e la plipart dal collegi da scolaras e scolaras appartegneva a circuls d'uschenunads cristians positifs (confessurs). L'emprima matura umanistica datescha dal 1903, l'introducziun dal tip C dal 1913. L'EMS maina actualmain in gimnasi (da quatter u sis onns) ed ina scola media spezializada (FMS) cun la pussaivladad da sa laschar scolar suenter trais onns al scolar primar a la Scola auta da pedagogia dal Grischun, e dapi il 2008 in gimnasi da musica. 1920 216 scolaras/39 scolaras; 1955 248/83; 2000 248/259; 2010 240/360.

Lyceum Alpinum Zuoz

Il 1904 è vegnì fundà a Zuoz l'Institut Engiadina (dapi il 1914 Lyceum Alpinum Zuoz), cun internat, concepi per scolaras e scolaras da provegnientscha internaziunala. La scolaziun tradiziunala a Zuoz ha furnì la matura tip A, B e C, l'Abitur tudestg (Deutsches Abitur) e l'International Baccalaureate. 1920 86 scolaras/5 scolaras; 1934 141/6; 1974 267/90; 2000 263/226; 2010 183/130 (128 da la Svizra, 75 da la Germania, il rest da 29 nazions diversas).

Academia Engiadina a Samedan

Il 1943 è vegnida fundada la Scola media evangelica Samedan (Evangelische Lehranstalt Samedan/ELAS) sco filiala da l'EMS. Quella scola ha manà fin il 1991 in Proseminari Ladin (trais classes) ed ina partiziun cun maturitad mercantila (tip E). Il 1991 è ella vegnida integrada en l'Academia Engiadina che cumiglia ina scola media cun in gimnasi (cun maturitad bilingua per Rumantschs), ina scola media commerciala (cun maturitad professiunala), in onn da furmaziun e da tscherna professiunala ed in internat sco era ina scola superiura da turissem ed in institut da turissem e cuntrada.

Scola media alpina svizra Tavau

Il 1878 ha il Tudestg Hermann Perthes, malsaun dal lom ed en cura a Tavau, avert là il Fridericianum. I sa tractava oriundamain d'in gimnasi umanistic cun internat che permetteva a giuvens (dapi il 1900 er a giuvnas) da la Germania da cuntinuar la scolaziun durant lur dimora da cura a Tavau (a partir dal 1919 cun matura tip A, B e C, renconuschida da la Germania, il 1923/25 era dal chantun Grischun). A partir dals onns 1930 è quel gimnasi vegnì influenzà adina pli ferm dals nazionalsocialists ed è alura vegnì serrà il 1945. 1878–1910 (en media) 76 scolaras e scolaras; 1911–40 195.

Il 1946 ha la Scola media alpina svizra Tavau (Schweizerische Alpine Mittelschule Davos), cun internat, avert en l'anteriu Fridericianum sias portas a giuvens e giuvnas. Ils tips da matura A, B e C èn vegnids renconuschids il 1953 (definitivamain), il tip d'economia (E) il 1980. 1954 87 scolaras/76 scolaras; 1970 179/99; 2000 190/169; 2010 143/122.

La preschentsaziun:

Dossier «Scolas da maturitad gimnasiala»

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=2137
www.chatta.ch